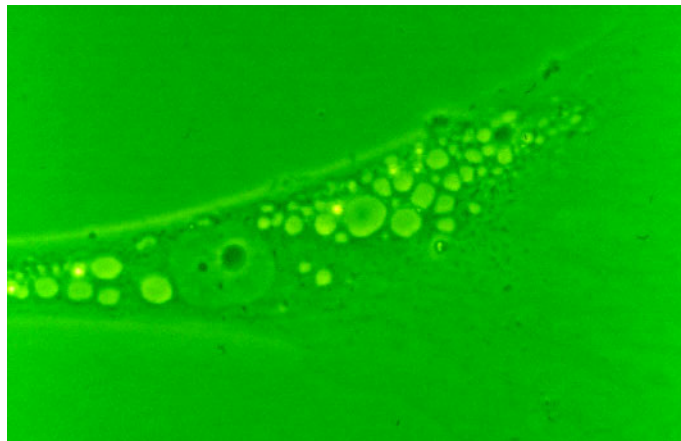

UNIVERSITAT DE BARCELONA

FACULTAT DE BIOLOGIA

DEPARTAMENT DE BIOQUÍMICA I BIOLOGIA MOLECULAR

**IMPLICACIÓ DELS PROTEOGLICANS I DEL RECEPTOR
LIPOPROTEIC LRP EN L'ACUMULACIÓ LIPÍDICA EN LA
PARET VASCULAR**

Marta Otero Viñas
Barcelona, Març de 2004

*Imatge portada: Cèl·lula muscular llisa escumosa obtinguda d'explants de coronària humana.
Autora: Marta Otero Viñas.*

UNIVERSITAT DE BARCELONA

FACULTAT DE BIOLOGIA

DEPARTAMENT DE BIOQUÍMICA I BIOLOGIA MOLECULAR

Memòria presentada per la Llicenciada en Bioquímica i en Ciències Químiques Marta Otero Viñas, per optar al grau de Doctora per la Universitat de Barcelona, pel programa de Doctorat de Biomedicina del Departament de Bioquímica i Biologia Molecular (bienni 2000-2002).

La present Tesi Doctoral: “Implicació dels proteoglicans i del receptor lipoproteic LRP en l’acumulació lipídica en la paret vascular” ha estat realitzada en el Centre d’Investigació Cardiovascular (Institut Català de Ciències Cardiovasculars-Consell Superior d’Investigacions Científiques, Hospital de la Santa Creu i Sant Pau) sota la direcció de la Dra. Lina Badimon Maestro, Professora d’Investigació del CSIC i directora del Centre, i de la Dra. Vicenta Llorente Cortés, Investigadora de l’Institut de Recerca de l’Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. El tutor ha estat el Dr. Ignasi Ramirez Sunyer.

La doctoranda:

Marta Otero Viñas

Els directors:

Lina Badimon Maestro

Vicenta Llorente Cortés

El tutor:

Ignasi Ramirez Sunyer

Als meus pares i germana

A en Gerard

AGRAÏMENTS

Vull expressar en primer lloc el meu agraïment a les directores de tesi. A la Dra. Lina Badimon agrair-li la confiança mostrada al llarg d'aquests anys i les facilitats donades per tirar endavant la tesi. A la Dra. Vicenta Llorente voldria agrair-li els esforços compartits, el suport i ensenyances rebuts dia a dia, així com la seva amistat.

Se'm fa difícil resumir en poques paraules les mostres d'agraïment que voldria expressar a tots els companys amb qui he compartit el dia a dia durant aquests quatre anys i mig. Són molts els que han passat pel grup de recerca i de ben segur que a tots ells els he d'agrair alguna cosa que han aportat tant a la meva vida professional com personal. Així doncs, no m'agradaria oblidar a ningú, i per això, vull donar les Gràcies a tots aquells que m'han fet costat en els moments difícils.

De manera especial, voldria agrair l'amistat que ha nascut amb algunes de les persones que he tingut més properes durant aquests anys. Agrair l'ajuda incondicional de les tècnics de laboratori que han passat pel grup: Olga, Rosa, Vanessa i Mari, sense les quals el treball diari hauria estat molt feixuc; a la Vanessa voldria agrair-li també la seva constant sinceritat. Agrair a la Nuri, la Sònia i la Carme les converses de vida compartides. A l'Oriol Llampayas agrair-li el seu somriure i les paraules d'ànim mostrats en tot moment, però especialment la paciència tinguda per suportar el meu caràcter autoritari. A en Xevi voldria agrair-li les profundes converses compartides i la seva amistat. A la Sandra agrair-li les mostres d'efecte mostrades i l'entusiasme amb què compartia amb mi el treball diari. A la Maria i a l'Oriol Juan agrair-los la dedicació mostrada per assegurar-me un bon aprenentatge de les tècniques d'immunohistoquímica, però especialment agrair-los la seva amistat i ajuda incondicional. A la Gemma agrair-li l'ajuda desinteressada en la preparació de congressos, i també agrair-li la seva confiança. Agrair a la Sílvia Morató la paciència que ha tingut per assessorar-me en tots els tràmits administratius requerits al llarg d'aquest temps.

Hi ha però quatre persones a les que realment estic profundament agraïda i a les que mai podré compensar tot allò que m'han donat, així doncs és a ells a qui va dedicada aquesta tesi. Als meus pares vull agrair-los l'esforç realitzat per donar-me un bon futur professional, i donar-los les gràcies pel seu suport incondicional i per les paraules d'encoratjament. A la meva germana agrair-li la confiança que sempre m'ha mostrat. I a en Gerard, sense el qual no hauria arribat fins aquí, gràcies per escoltar-me, i per ajudar-me a millorar professionalment i com a persona.

ABREVIATURES

ACAT	Acil-coenzim A: colesterol acil transferasa
ADN	Àcid desoxiribonucleic
ADNc	Cadena senzilla d'Àcid desoxiribonucleic
ALLN	N-acetil-leu-leu-norleucinal
Apo B	Apolipoproteïna B
Apo E	Apolipoproteïna E
ARN	Àcid ribonucleic
ARNases	Proteases que degraden l'Àcid ribonucleic
ARNm	Àcid ribonucleic missatger
ARNr	Àcid ribonucleic ribosomal
AS	Cadena antisentit
α_2MR	Receptor de α_2 macroglobulina
bFGF	Factor de creixement de fibroblasts
BSA	Albúmina bovina
CAM	Molècula d'adhesió
CCF	Cromatografia en capa fina
CE	Colesterol esterificat
ChABC	Condroitinasa ABC
CL	Colesterol lliure
CLA-1	Receptor <i>scavenger</i> tipus B
CML	Cèl·lules musculars llises
CMSF-1	Factor estimulator de colònies de macròfags-1
CPP32	Caspasa-3
CS	Condroitin sulfat
CSPG	Proteoglicans condroitin sulfat
Ct	Cicle d'inici de l'amplificació de la reacció de la polimerasa
DEPC	Dietilpirocarbonat
DIG	Mescla d'oligonucleòtids marcats amb digoxigenina
DMSO	Dimetilsulfòxid
dNTPs	Mescla d'oligonucleòtids
DS	Dermatan sulfat
DSPG	Proteoglicans dermatan sulfat
DTT	Ditiotreitòl
EDTA	Àcid etilendiaminotetraacètic
EGF	Factor de creixement endotelial
EtBr	Bromur d'etidi
FAM	Marcador de fluoresceïna
FcRII-B2	Receptor <i>scavenger</i>
FCS	Sèrum fetal boví

FGF	Factor de creixement de fibroblasts
FITC	Fluoresceïna isotiocianat
FSP	Proteïna de superfície de fibroblasts
GAGs	Glucosaminoglicans
GAPDH	Gliceraldehid-3-fosfat deshidrogenasa
GM-CSF	Factor estimulator de colònies de granulòcits i macròfags
HDL	Lipoproteïnes d'alta densitat
(4-HNE)-LDL	Lipoproteïnes de baixa densitat modificades amb 4-hidroxinonal
HMG-CoA	3-hidroxi-3-metilglutaril coenzim A
HS	Heparan sulfat
HSI	Heparinasa I
HSIII	Heparinasa III
HSI&III	Heparinasa I i heparinasa III
HSPG	Proteoglicans heparan sulfat
ICAM	Molècula d'adhesió intercel·lular
IDL	Lipoproteïnes de densitat intermitja
INF-γ	Interferó gamma
KSPG	Proteoglicans queratan sulfat
LDL	Lipoproteïnes de baixa densitat
LDLac	Lipoproteïnes de baixa densitat acetilades
LDLag	Lipoproteïnes de baixa densitat agregades
LDLn	Lipoproteïnes de baixa densitat natives
LDLox	Lipoproteïnes de baixa densitat oxidades
LDL-PGs	Complexes de LDL amb proteoglicans
LOX	Receptor <i>scavenger</i>
Lp(a)	Lipoproteïna (a)
LpL	Lipoproteïna lipasa
LRP	Proteïna relacionada amb el receptor de les LDL
MCP-1	Proteïna quimiotàctica de monòcits-1
MDA	Malondialdehid
MDA-LDL	Lipoproteïnes de baixa densitat modificades amb malondialdehid
MEC	Matriu extracel·lular
MGB	Molècula orgànica unida a la sonda de la PCR a temps real
MEF	Fibroblasts embrionaris de ratolí que expressen el receptor LRP
MMPs	Metal·loproteases
MMP-9	Metal·loproteasa-9
MØ	Macròfags
NEFA-LDL	Lipoproteïnes de baixa densitat enriquides en àcids grassos no esterificats
NO	Òxid nítric

nt	Nucleòtid
N₂	Nitrogen
OCT	Medi de congelació de teixits
ODNs	Oligodesoxinucleòtids
PAGE	Electroforesi en gels de poliacrilamida
PAI-1	Inhibidor de l'activador de plasminogen tissular-1
PCR	Reacció en cadena de la polimerasa
PDGF	Factor de creixement derivat de plaquetes
PEA	Fibroblasts embrionaris de ratolí deficientes en el receptor LRP
PGs	Proteoglicans
PLA₂	Fosfolipasa A ₂
rLDL	Receptor de les lipoproteïnes de baixa densitat natives
RT	Transcripció inversa
RT-PCR	Transcripció inversa seguida de reacció en cadena de la polimerasa
rVLDL	Receptor de les VLDL
S	Cadena sentit
SDS	Dodecil sulfat sòdic
SMasa	Esfingomielinasa
SRAI/II	Receptor <i>scavenger</i> tipus A
SRBI	Receptor <i>scavenger</i> tipus B
SRE	Element regulat per esterols
SREBPs	Proteïna d'unió a elements regulats per esterols
SR-PSOX	Receptor <i>scavenger</i>
t_{amb}	Temperatura ambient
TBA	Àcid 2-tiobarbitúric
TBARS	Substàncies que reaccionen amb l'àcid tiobarbitúric
TF	Factor tissular
TFPI	Inhibidor de la via del factor tissular
TGF-β	Factor de creixement transformant beta
T_m	Temperatura de fusió
TNF-α	Factor de necrosi tumoral alfa
t-PA	Activador del plasminogen tissular
u-PA	Activador uroquinasa del plasminogen
UV	Ultraviolada
VCAM-1	Molècula d'adhesió vascular-1
vs	Vers
Versicà-LDL	Lipoproteïnes de baixa densitat modificades amb versicà
VLDL	Lipoproteïnes de molt baixa densitat
vWF	Factor de <i>von Willebrand</i>

Anglicismes

<i>In vivo</i>	Estudi directament en un teixit o organ
<i>In vitro</i>	Estudi en un sistema fora del teixit o de l'organ d'un ésser viu
<i>freeze-etching</i>	Criofractura de mostres cel·lulars
<i>Kit</i>	Lot que conté els productes necessaris per realitzar un assaig
<i>Quencher</i>	Supressor de fluorescència
<i>Reporter</i>	Donant de fluorescència
<i>Scavenger</i>	Receptor escombriaire
<i>slam-freezing</i>	Criofixació de mostres cel·lulars
<i>Threshold cycle</i>	Cicle d'inici d'amplificació de la reacció de PCR
<i>Vasa vasorum</i>	Petits vasos de nova formació
<i>von Willebrand</i>	Marcador de cèl·lules endotelials
<i>Vòrtex</i>	Agitador vibrador

Sistema d'unitat

atm	Atmosfera
cpm	Comptes per minut
cm	Centímetre
°C	Grau centígrad
g	Gram
x g	Unitats d'acceleració de rotació
h	Hora
KDa	Quilo dalton
L	Litre
min	Minut
M	Molar
mbar	Milibar
nm	Nanòmetre
µm	Micròmetre
pb	Parell de bases
p/v	Unitat de pes per unitat de volum
p/p	Unitat de pes per unitat de pes
r.p.m	Revolucions per minut
s	Segon
UI	Unitats internacional
V	Volts
v/v	Unitat de volum per unitat de volum

ÍNDEX

---

1. INTRODUCCIÓ	1
I. PATOGÈNIA DE L'ATEROSCLEROSI	3
II. PAPER DE LES LIPOPROTEÏNES EN L'ATEROGÈNESI	6
II.1. Retenció de LDL	6
II.2. Modificació de LDL	7
III.3. Conseqüències de la modificació de LDL en la paret vascular	9
III.3.1. Disfunció endotelial	9
III.3.2. Formació de cèl·lules escumoses	9
III.3.3. Síntesi i degradació de la matriu extracel·lular	11
III. PAPER DELS COMPONENTS DE LA PARET VASCULAR EN L'ATEROGÈNESI	13
III.1. Lípid	13
III.2. Matriu extracel·lular	14
III.2.1. Col·lagen	15
III.2.2. Proteoglicans	16
- Proteoglicans condroitin sulfat	18
- Proteoglicans heparan sulfat	19
III.3. Components cel·lulars	21
III.3.1. Cèl·lules endotelials	21
III.3.2. Monòcits/macròfags	22
III.3.3. Cèl·lules musculars llises	22
IV. RECEPTORS LIPOPROTEICS. LRP	24
IV.1. LRP: proteïna relacionada amb el receptor de les LDL	25
2. OBJECTIUS	29
3. METODOLOGIA	33

I. OBTENCIÓ, MODIFICACIÓ I CARACTERITZACIÓ DE LIPOPROTEÏNES ...	35
I.1. Obtenció de LDL	35
I.2. Modificació <i>in vitro</i> de LDL	36
I.2.1. Modificació de LDL per agregació	36
I.2.2. Modificació de LDL per incubació amb versicà	37
I.3. Caracterització de lipoproteïnes	37
I.3.1. Determinació de la concentració proteica	37
I.3.2. Determinació de la concentració de colesterol	38
I.3.3. Determinació del grau d'oxidació	38
I.3.4. Caracterització electroforètica	39
- Electroforesi en gel d'agarosa	39
- Electroforesi en gel en gradient d'acrilamida	39
I.3.5. Caracterització per microscòpia electrònica	40
II. CULTIUS CEL·LULARS	40
II.1. Cultius de cèl·lules musculars llises humanes	40
II.1.1. Obtenció del cultiu primari i creixement de les cèl·lules musculars llises .	40
II.1.2. Caracterització de cèl·lules musculars llises	41
II.2. Cultius de fibroblasts	43
II.3. Assajos en cultius cel·lulars	43
II.3.1. Incubació amb lipoproteïnes	44
II.3.2. Assajos de compatència de lligant	44
II.3.3. Incubació amb oligonucleòtids contra el LRP	45
II.3.4. Tractament amb N-acetil-leu-leu-norleucinal (ALLN)	46
II.3.5. Marcatge radioactiu de proteoglicans	46
II.3.6. Digestió de proteoglicans	47
II.3.7. Estudis de proliferació cel·lular	47
III. ANÀLISIS D'ACUMULACIÓ LIPÍDICA INTRACEL·LULAR	48
III.1. Recollida de mostres cel·lulars	48
III.2. Extracció lipídica	48
III.3. Cromatografia en capa fina	49

IV. ESTUDIS D'EXPRESSION GÈNICA	50
IV.1. Obtenció de proteïna i ARN dels cultius cel·lulars	50
IV.2. Anàlisi dels nivells d'ARNm per RT-PCR	51
IV.2.1. Reacció de la transcriptasa inversa	51
IV.2.2. PCR semiquantitativa	52
- Visualització dels productes de PCR	53
IV.2.3. PCR quantitativa	55
- Fonament teòric de la PCR quantitativa	55
- Optimització de les condicions de la PCR quantitativa	57
IV.3. Anàlisi de proteïnes cel·lulars per western blot	60
IV.3.1. Electroforesi en gel d'acrilamida	61
IV.3.2. Transferència a membranes de nitrocel·lulosa	61
IV.3.3. Detecció de proteïnes	61
V. ESTUDI DE LA MATRIU EXTRACEL·LULAR	62
V.1. Caracterització per microscòpia òptica	62
V.2. Caracterització de l'ultraestructura de la matriu extracel·lular	62
V.2.1. Criofixació de mostres cel·lulars. <i>slam-freezing</i>	63
V.2.2. Criofractura de mostres cel·lulars. <i>freeze-etching</i>	63
V.2.3. Observació microscòpica de mostres cel·lulars	64
V.3. Anàlisi de proteoglicans cel·lulars	64
V.3.1. Aïllament de proteoglicans	64
- Extracció de proteoglicans de cultius cel·lulars	64
- Aïllament de proteoglicans per cromatografia de bescanvi iònic	65
V.3.2. Caracterització de proteoglicans per SDS-PAGE	66
VI. ESTUDIS <i>IN VIVO</i> EN MOSTRES HUMANES I PORCINES	66
VI.1. Estudis en model porcí. Tractament dels animals	66
VI.2. Processat de les mostres de teixit humà i porcí	67
VII. ESTUDIS IMMUNOHISTOQUÍMICS	68
VII.1. Caracterització dels teixits per Tricròmic de Masson	68
VII.2. Estudis histològics	69

VII.2.1. Tinció ORO	69
VII.2.2. Tècniques immunohistoquímiques	69
VII.3. Hibridació <i>in situ</i>	69
VII.3.1. Clonació de l'ADNc del LRP	70
VII.3.2. Preparació de bactèries competents	71
VII.3.3. Transformació de bactèries amb ADN plasmídic	72
VII.3.4. Obtenció de la sonda marcada	73
VII.3.5. Hibridació	74
VII.4. Anàlisi d'imatge	75
 ANNEX-I. TAULES DE SOLUCIONS	 77
 4. RESULTATS	 85
 I. INTEGRACIÓ RESULTATS ARTICLES I i II	 87
I.1. Caracterització de lipoproteïnes modificades <i>in vitro</i>	87
I.2. Efecte de les versicà-LDL en el contingut de colesterol intracel·lular en les cèl·lules musculars llises	88
I.3. Internalització de lipoproteïnes per les cèl·lules musculars llises	88
I.4. Caracterització dels proteoglicans sintetitzats per les cèl·lules musculars llises i pels fibroblasts	89
I.5. Rellevància dels proteoglicans i del LRP en la internalització de les LDLag en les cèl·lules musculars llises i en els fibroblasts	90
 II. INTEGRACIÓ RESULTATS ARTICLES III I IV	 92
II.1. Efecte de la internalització de les LDL i de les LDLag en la regulació de l'expressió dels receptors LRP i rLDL en cultius de les cèl·lules musculars llises	92
II.2. Hipercolesterolèmia i expressió del LRP en la paret vascular	93
II.3. Rellevància dels SREBPs en el control de l'expressió del LRP	94
II.4. Efecte del contingut lipídic intracel·lular en la supervivència de les cèl·lules musculars llises	95

III. ARTICLES ORIGINALS	97
III.1. Article I	99
III.2. Annex de l'article I (<i>on-line</i>)	109
III.3. Article II	115
III.4. Annex de l'article II (<i>on-line</i>).....	125
III.5. Article III	129
III.6. Article IV	139
5. DISCUSSIÓ	159
I. PROTEOGLICANS I ATEROGÈNESI	161
I.1. Proteoglicans condroitin sulfat i modificació de LDL	161
I.2. Proteoglicans heparan sulfat i internalització de LDLag en les cèl·lules musculars llises	163
II. PAPER DEL LRP COM A RECEPTOR LIPOPROTEIC EN L'ATEROGÈNESI	165
II.1. LRP i acumulació lipídica intracel·lular per la captació de LDL agregades en les cèl·lules musculars llises	165
II.2. Internalització de LDLag i expressió del LRP en les cèl·lules musculars llises	167
II.3. Internalització de LDLag mitjançant el LRP i supervivència de les cèl·lules musculars llises	169
6. CONCLUSIONS	171
7. BIBLIOGRAFIA	175
8. CURRÍCULUM	203

